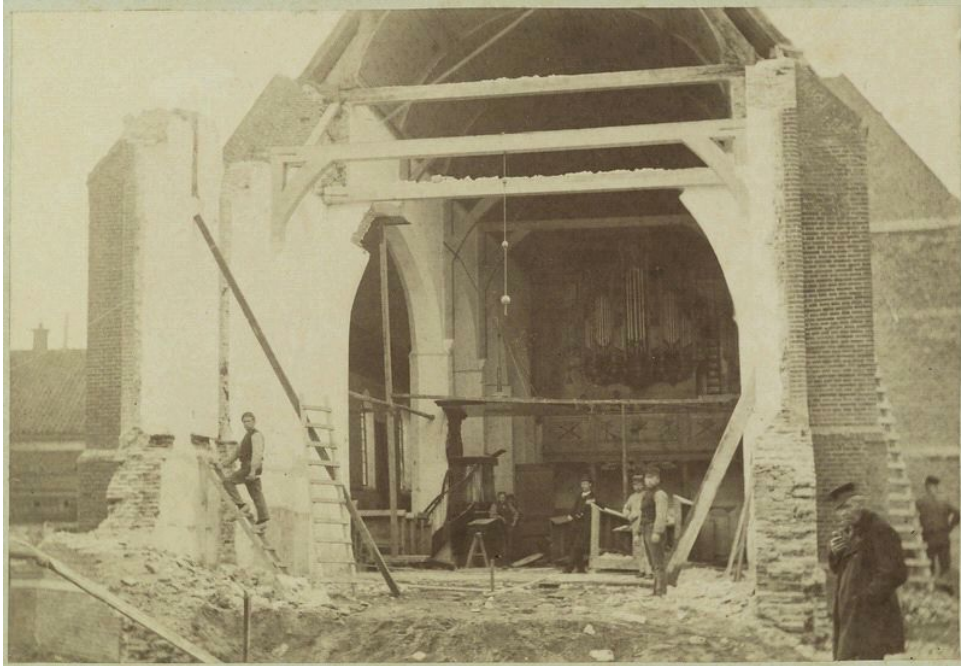

Oorsprong van de oudste registers pijpwerk van het orgel in de "Kruiskerk" te Daarlerveen.

Abraham Meere in Daarlerveen?!

Cor Alberts

maart 2017

calberts@hotmail.nl

Inleiding.

Vanaf mijn benoeming als organist in 1978 was ik nieuwsgierig naar de herkomst van het orgel. De mondelinge overlevering vertelde dat het ooit in Meppel had gestaan en dat het vóór de ombouw door Koch zo mooi van zacht naar hard en terug naar zacht kon klinken. En dat was het dan wel. Een brief van de fa. Reil in 1981 bevestigde deze gegevens, maar verder kwam ik niet. Het ontbrak me aan tijd en middelen om verder te zoeken.

Mijn arbeidsongeschiktheid en de beschikbaarheid van internet veranderde dit. Van tijd tot tijd kwamen nieuwe gegevens aan het licht. De beschikbare gegevens wijzen erop dat het oorspronkelijke orgel door Abraham Meere in 1788 is gebouwd. Hierna volgt een overzicht van de geschiedenis, waarbij ik terug ga in de tijd.

INHOUD

1. 1985 Hendriksen & Reitsma

2. 196? Bernard Koch

3. 1937. Johan Reil

4. 1913. Hendrik Jan van der Molen

5. 1903-1913

6. 1891. P. C. Bik

7. 1788. Abraham Meere

8. Conclusie

9. Afsluiting en bronvermelding

1. 1985, Hendriksen en Reitsma

Meere in Daarlerveen

In 1980 werd een rapport aan de kerkenraad van de gereformeerde kerk vrijgemaakt te Daarlerveen aangeboden dat de toestand van het bestaande orgel beschreef en opties aangaf voor de toekomst. Er waren gebreken aan het pijpwerk. Zo sprak een groot deel van de Trompetpijpen niet, waren er intonatiegebreken en schade aan het pijpwerk; boveneinden die verbogen waren, scheuren in soldeernaden, gedeukte pijpvoeten. Er lekte wind weg. De balgjes van de pneumatische traktuur waren inmiddels 20 jaar oud en zouden over niet al te lange tijd vervangen moeten worden.

De opstelling van het orgel was niet optimaal, grotendeels in een nis. Het stond in een open opstelling zonder kas en zonder dak.

Bij de werkzaamheden van 196? door Koch was al geopperd dat het om een tijdelijke oplossing ging.

De kerkenraad benoemde Wolter Rozemuller als nieuwe voorzitter en Cor Alberts als secretaris in de al bestaande orgelcommissie. De andere leden waren Jan W. Oordt, penningmeester en mw.Jutstra. De opdracht was een plan te maken.

Na een aantal jaren waarin een mooi geldbedrag werd ingezameld t.b.v. het orgelfonds werden in 1984 een aantal orgelbouwers uitgenodigd om het orgel te bekijken en een offerte uit te brengen. Bij deze inspecties kwam aan het licht dat een deel van het pijpwerk zeker 150 jaar oud was. Dit was een nieuwe aanwijzing om te kijken naar de herkomst en het pijpwerk niet te gemakkelijk af te schrijven.

De fa. Hendriksen en Reitsma kreeg de opdracht voor nieuwbouw, op basis van de offerteprijs, het bezochte orgel in de gereformeerde kerk in Den Ham en het gestelde vertrouwen in de orgelbouwers.

De dispositie is als volgt waarbij aangegeven welk oud pijpwerk herplaatst is:

Hoofdwerk

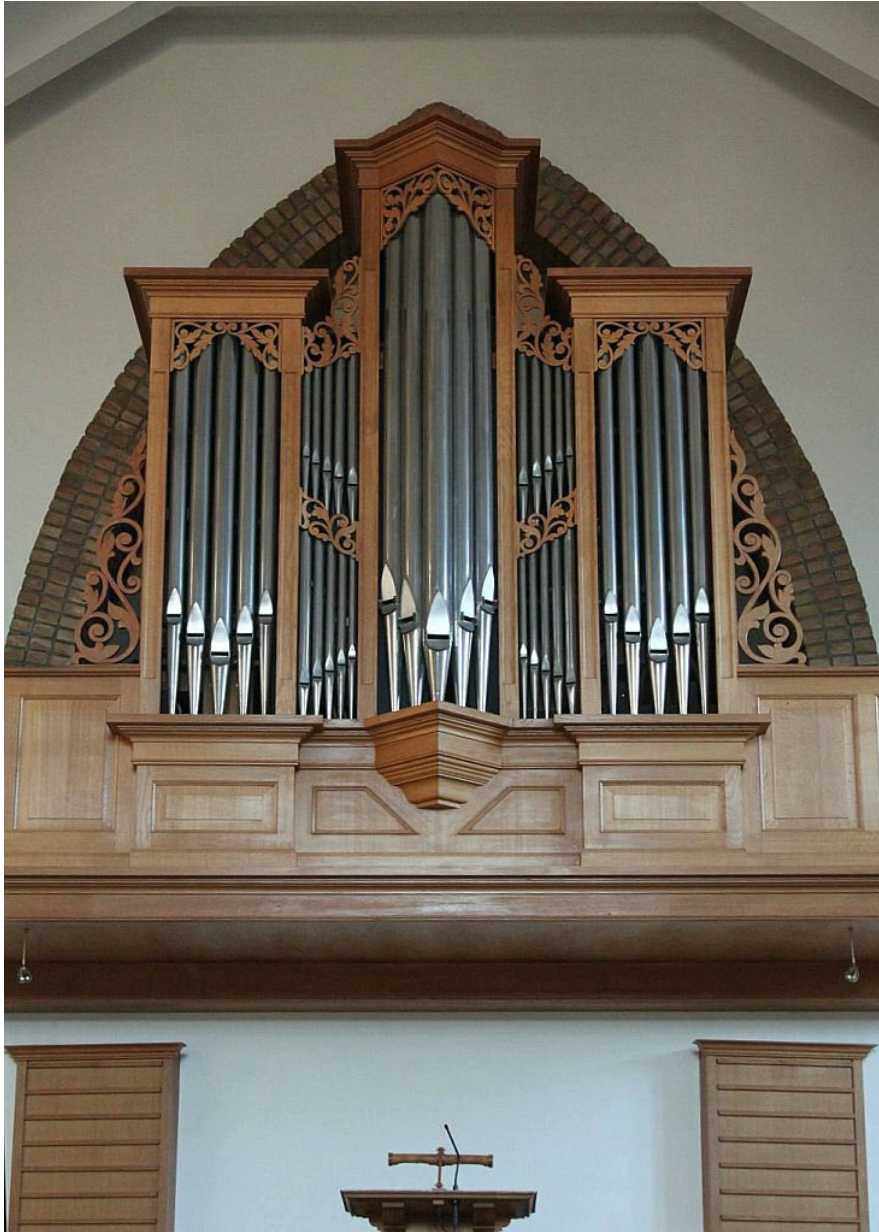
- 1.Prestant 8'
- 2.Roerfluit 8' 12 houten pijpen oud, rest nieuw.
- 3.Octaaf 4' oude Prestant 4'
- 4.Octaaf 2'. oud
- 5.Mixtuur III sterk (196?)
- 6.Schalmey 8'

Nevenwerk

- 7.Holpijp 8' 12 houten pijpen oud, rest nieuw
- 8.Viola 8'. 18 tonen gecombineerd met Hp8', 36 oude pijpen
- 9.Fluit 4'
10. Quintfluit 3' oud
11. Woudfluit 2'
- 12.Terts 13/5' oud,geleverd door H&R

Pedaal

- 13.Subbas 16' 3 nieuwe grenenhouten pijpen, 24 oude Bourdonpijpen.

Hendriksen en Reitsma 1985

2. 196? Bernard Koch

Meere in Daarlerveen

Het jaartal van deze werkzaamheden is niet helemaal duidelijk, maar moet tussen 1960 en 1962 geweest zijn. Het aanwezige orgel was storinggevoelig, niet in het minst omdat er muizen aan geknaagd hadden. Bovendien was het oud. Het is onbekend in hoeverre bij de plaatsing in 1937 groot onderhoud gepleegd was, maar gezien de tijdsomstandigheden zal er zo goedkoop mogelijk gewerkt zijn. Ook nu was de prijs een belangrijke factor en was Koch de voordeligste aanbieder.

Het tot dan toe mechanische orgel werd pneumatisch gemaakt. Er werd een bestaande speeltafel geplaatst. Het pijpenfront werd ruim een meter naar voren geplaatst en verbreed met zijveldjes. Zodoende kwam het kleinere pijpwerk voor de nis in de kerkruimte te staan.

De dispositie was als volgt;

Manuaal 1

1. Bourdon 16'
2. Prestant 8'
3. Salicional 8'
4. Octaaf 4'
5. Quint 3'
6. Octaaf 2'
7. Mixtuur III sterk
8. Trompet 8'

Manuaal 2

9. Holpijp 8'
10. Viola 8'
11. Celesta 8'
12. Prestant 4'
13. Roerfluit 4'
14. Octaaf 2'

Pedaal

aangehangen

Bij deze ombouw is de Mixtuur gewijzigd en waarschijnlijk vervangen door een nieuwe, en de vroeger bestaande Cornet is verdwenen. Het register Quint 3' heeft een fluitmensusur. Op manuaal 2 staat nu een Viola 8' en de vroegere Praestant 8' is verdwenen. Ook is er geen zwelkast meer. De klavieromvang was van C tot g^{'''} maar de pijpen liepen tot f^{'''}.

Bernard Koch 196?

3. 1937 Johan Reil.

In 1937 zocht de orgelcommissie een orgel voor de nieuw gebouwde kerk in Daarlerveen. In Meppel kreeg de gereformeerde kerk in dat jaar een nieuw Walcker orgel dat gebouwd was onder advies van de Rotterdamse organist J. H. Besselaar. De verbinding met de toentertijd in Rotterdam gevestigde orgelbouwer Reil is dan gauw gelegd. De laatstgenoemde kocht het oude orgel voor fl.400,-. Hoe het contact met Daarlerveen tot stand is gekomen is niet bekend. Dit orgel werd in de werkplaats gerestaureerd en van een nieuw front voorzien. In 1985 kwamen oude Rotterdamse kranten uit 1937 te voorschijn die gebruikt waren voor de hoeden van de gedekte pijpen. Voor zover bekend is toen de dispositie niet gewijzigd. Deze was als volgt;

Hoofdwerk

1. Praestant 8'
2. Cornet IV st
3. Bourdon 16'
4. Salicional 8'
5. Octaaf 4'
6. Octaaf 2'
7. Quintfluit 3'
8. Mixtuur III-V st
9. Trompet 8'

Bovenwerk in zwelkast

10. Praestant 8'
11. Octaaf 2'
12. Vox Celesta 8'
13. Roerfluit 4'
14. Praestant 4'
15. Holpijp 8'

Pedaal aangehangen,

koppeling Hw-Bw

Opgave volgens Reil in een brief d.d. 26 juni 1981. Mogelijk weerspiegelt de opgave de opstelling van de registers op de windlade.

Van de situatie tussen 1937 en 1967 zijn geen foto's bekend. Het front stond verder naar achter, gelijk met de muur. De schuin aflopende zijveldjes van elk zes pijpen horen er niet bij, die zijn door Koch toegevoegd. Boven de kansel was een klankbord aangebracht. De frontpijpen hadden overlengte.

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant 9 juli 1937 (1). In 1937 verhuisde Reil van Rotterdam naar Heerde.

4.1913. Hendrik Jan van der Molen (6)

De gereformeerde kerk van Meppel was in 1896 gebouwd en maakte gebruik van een kabinetorgel dat was meegebracht uit de oude kerk. Dit orgel voldeed niet in de grote ruimte, vandaar dat men opzoek ging naar een ander orgel. In 1908 kwam er een voorstel ter tafel van de orgelbouwer Th. Nöhren uit Roermond. Dit haalde het uiteindelijk niet vanwege de slechte financiële situatie. In februari 1913 was er een nieuwe mogelijkheid ; de commissie van administratie was in Steenwijk bij orgelmaker van der Molen naar een orgel wezen kijken. Men sprak van een orgel met pedaal. Uiteindelijk stemde de kerkenraad in, maar in het contract moest bepaald worden dat de orgelbouwer het orgel terug zou nemen als het niet voldeed.

Op 4 september 1913 werd het orgel in gebruik genomen met een bespeling door de heer Godefroy uit Steenwijk. In de krant werd het orgel geprezen. Enige dagen later worden er toch gebreken geconstateerd en moet van der Molen terugkomen. Er wordt opgemerkt dat het grotendeels oud materiaal is en dat eigenlijk alleen de Trompet nieuw is. De orgelbouwer brengt twee nieuwe registers aan en haalt er twee andere uit. Op 26 september is hij gereed. Na deze ingreep zijn er nog steeds gebreken, al heeft een andere organist die om een "second opinion " is gevraagd geen ongunstige indruk. Voor meer draagkracht bied van der Molen aan een Subbas te plaatsen. De orgelcommissie wil dat er een Prestant of Octaaf 8' bijgeplaatst word.Deze is er in november 1914 ook gekomen. Men was echter nog steeds niet tevreden en de afwikkeling heeft geduurd tot eind 1915, waarbij een advocaat ingeschakeld werd. Het onderhoud is later uitgevoerd door de fa.de Koff.Ook de fa. Proper is erbij betrokken geweest,maar er bleven klachten, m.n. over een lekke balg (2).

Provinciale Drentsche en Asser courant 8 augustus 1913 (1).

Meppel 1913-1937. Hendrik Jan van der Molen (2).

5.1903-1913

De Provinciale Drentsche en Asser courant van 8 augustus 1913 (1) vermeldt dat het orgel afkomstig is uit Hilversum. De grote kerk van Hilversum was aan een nieuw orgel toe omdat het Meere orgel na de kerkverbouwing van 1889-1890 te klein bleek voor de ruimte. In 1903 werd een nieuw orgel in gebruik genomen dat gebouwd was door Friedrich Wilhelm Leichel &zn. uit Lochem.

In tegenstelling tot het genoemde krantenartikel meldt de site van de hilversumse kerk dat het orgel naar Barendrecht is gegaan (3)). Dit wordt ook vermeld in een gedenkboek over Hilversum uit 1924 (1). In Barendrecht is daar echter niets over bekend (4). Aangenomen dat het inderdaad in Meppel is terecht gekomen dan is het waarschijnlijk in de tussenliggende jaren in opslag geweest bij een handelaar/orgelbouwer en opgekocht door van der Molen.

— Hoewel het benodigde kapitaal voor het orgel nog niet geheel bij elkaar is gebracht, meende het College van Kerkvoogden en Notabelen der Ned. Herv. Gemeente, alhier, toch reeds ver genoeg gevorderd te zijn om het instrument te bestellen. Na onderscheiden conferenties en na verschillende orgels bezichtigd te hebben is dezer dagen de vervaardiging van het nieuwe orgel opgedragen aan den heer Hermann Leichel, orgelfabrikant te Lochem, die op zich heeft genomen het binnen een jaar te leveren.

Wij waren dezer dagen in de gelegenheid de teekening te bezichtigen; deze belooft inderdaad wat moois. Het front dat in fraai eikenhout wordt opgetrokken, heeft aan elken kant een rij pijpen meer dan het oude orgel, zoodat het ongetwijfeld door den vorm een gunstigen indruk zal maken. Wat de capaciteit en de geheele samenstelling van het instrument betreft, hiervoor kan zeker het fraaie en welluidende orgel der Cunerakerk te Rhenen, dat door denzelfden fabrikant is geleverd, tot waarborg strekken. Laatstgenoemd instrument wordt toch algemeen geroemd.

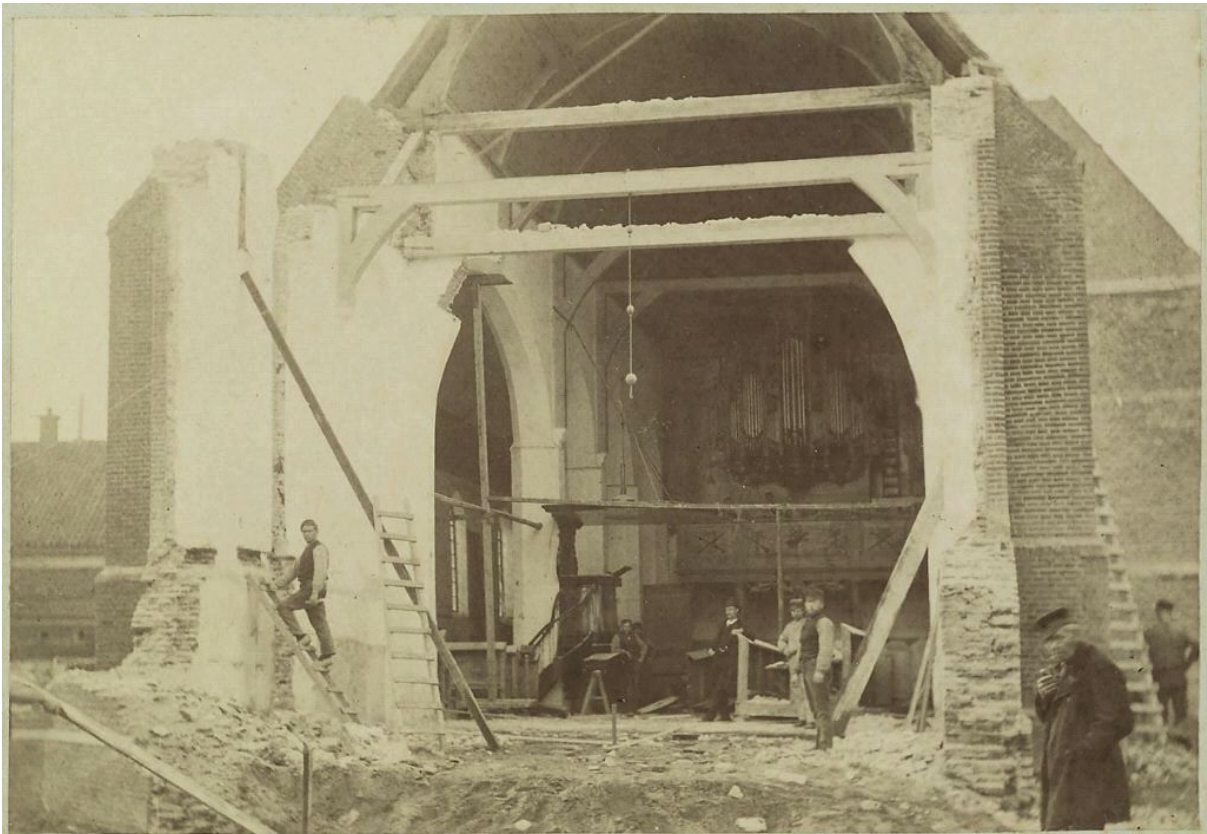
Het oude orgel, dat voor de begeleiding van het gezang eener zoo talrijke schare als zich elken Zondag in de Hervormde Kerk, alhier, verzamelt, niet voldoende meer is, zal zeker in een gebouw van meer bescheiden afmeting nog goede diensten kunnen bewijzen. Naar wij vernamen bevat het nog verschillende zeer goede registers.

Gooi en Eemlander 20 januari 1902 (1). Het bericht staat onder het kopje "plaatselijk nieuws", Hilversum

De naam van de orgelbouwer zal verwisseld zijn met de arnhemse orgelbouwer Hermann Leichel die later na een faillissement naar Indonesië is vertrokken.

6.1891.Pieter Cornelis Bik.

De hilversumse kerk was te klein geworden en werd vanaf 1889 verbouwd en uitgebreid. Na de verbouwing heeft P.C. Bik het orgel onderhanden gehad. Dat dit niet helemaal soepel verliep mag blijken uit de onderstaande krantenartikelen. Blijkbaar ging het niet alleen om schoonmaken en onderhoud, want er werden ook verbeteringen aangebracht.

De kerk in Hilversum tijdens de verbouwing van 1889-1890 (9).

Te Hilversum is het bijna geheel vernieuwde kerkgebouw der Ned. Herv. Gemeente Zondag ingewijd door Ds. S. Dijkstra, met eene rede, naar aanleiding van Johannes X : 22 en 23.

Het gebouw, opgetrokken in oud-Hollandschen stijl en door plantsoen omgeven, is een sieraad geworden van de Kerkbrink (de kom der gemeente). Het is ontworpen door den architect Wolbers, te Haarlem, en onder diens leiding door de heer F. en E. Schipper, van Genemuiden, uitgevoerd.

Het orgel, waaraan eene aanmerkelijke verbetering is aangebracht door den orgelmaker P. C. Bik (opvolger der firma Schaaffelt en Lohman, te Leiden), werd bespeeld door den Heer V. P. Schoonderbeek, organist te Naarden.

Het nieuws van de dag 27 mei 1891 (1).

— In ons nummer van 20 Juni meldden wij, dat door den heer L. J. Lefèbre uit 's Gravenhage, met medewerking van een paar musici van goede bekendheid uit dezelfde stad, voorgenomen was omstreeks half Juli in de Hervormde kerk alhier eene kerkelijke muziek-uitvoering te geven, waarmede door het collegie van kerkvoogden en notabelen ingezondenheid was betuigd. Van deze uitvoering is, gelijk men weet, later niets meer gehoord.

De heer L. J. Lefèbre verzoekt ons nu daaromtrent de volgende inlichtingen te geven:

De tijdsbepaling (half Juli) stond in verband met het tijdstip, waarop, volgens contract met den orgelmaker J. C. Bik te Leiden, het kerkorgel, met welks herstelling hij belast was, in volkomen staat zou worden opgeleverd: namelijk einde Juni.

De repetitiën werden met allen ijver aangevangen en volbracht, doch toen het tijdstip van uitvoering naderde, was het orgel niet gereed. Dewijl deze kerkelijke uitvoering natuurlijk afsnaukelijk was van den tijd waarop het orgel beschikbaar zou zijn, richtte de heer Lefèbre een schrijven aan den heer Bik, en deze antwoordde op 9 Juli, dat het werk door hem vóór einde Juli zou worden opgeleverd.

Intiden 20 Aug. — alsoo schrijft de heer Lefèbre — moet ik van den President-Kerkvoogd den heer G. van de Poll, vernemen, dat de heer Bik verklaart, vooralenog geen bepaalden tijd van oplevering te kunnen vaststellen. *C'est trop fort!* zou de Franschman zeggen."

Tegenover de artisten, die hunne medewerking zoo welwillend zouden verleend hebben en zich door repetitiën hadden voorbereid, maar vooral ook tegenover de familiën van Hilversum, die hunne belangstelling hebben getoond, achtte zich de heer Lefèbre gehouden, opheldering te verschaffen van het niet uitvoeren der gedane toezegging.

Tevens blijkt uit bovenstaande mededeeling, dat heeren Kerkvoogden zich niet te beroemen hebben op spoedige uitvoering der door hen gegeven opdracht in zake de herstelling van het orgel.

De Gooi-en Eemlander 28 augustus 1891 (1). Het bericht staat onder het kopje "plaatselijk nieuws" Hilversum.

— Naar wij vernemen zal eerstdaags de heer V. P. Schoonderbeek, uit Naurden, eene orgelbespeling geven in de Hervormde kerk alhier, hetgeen thans kan geschieden omdat het orgel, na ondergaane reparatie, door den heer Bik uit Leiden is opgeleverd, voor zoover hij het herstel op zich had genomen.

De heer Schoonderbeek Jr. zal alsdan aan enkele nummers met de bazuin assisteren.

De Gooi-en Eemlander 19 september 1891 (1). Het bericht staat onder het kopje "plaatselijk nieuws" Hilversum.

7.1788. Abraham Meere.

Op 30 juli 1788 wordt het orgel in gebruik genomen. In de "Boekzaal der geleerde wereld van september 1788 staat een uitgebreid verslag waarbij ook de dispositie is vermeld. Het orgel heeft twee klavieren en 15 stemmen. Bij de dispositie is de Octaaf 4' van het hoofdwerk weggefallen.

Abraham Meere (1761-1841) adverteerde al op achttienjarige leeftijd met een kabinetorgel. Zijn eerste kerkorgel bouwde hij in 1786 voor de st. Vituskerk in Hilversum. "Ons" orgel zou in 1787 opgeleverd worden, maar in datzelfde jaar had Meere nog een ander orgel in aanbouw waardoor de oplevering vertraagd werd.

K E R K - N I E U W S . 319

aan den Kerkenraad dezer plaatsen zyn ontslag verzoegt, en bekomen; gelyk ook de Wel Eerw. Clasfis van *Mikmaar*, den 9 Sept. vergaderd, zyn verzoek, behoudens zitting en stem in die Wel Eerw. Vergadering, hem mede heeft verleend, zullende zyn Wel Eerw (Deo Volente) den 5 October zyn afscheids-Predikatie doen. En nademaal de Wel Geb. en Wel Ed. Geftr. Heer PAUL CHRISTIAAN FUCHS, Vryheer van de Hooge en Vrye Heerlykheid *Haringcarpsel en Dirksborn*, Raad in de Vroedschap, enz. te *Haarlem*, op verzoek, door eene Commissie uit den Kerkenraad dezer plaatsen, terstond eene gunstige handopening verleend heeft, zo worden de Heeren Proponenten verzoegt en uitgenoodigd, om na den 5 October hunne predikgaven alhier te laten hooren, om in de nieuwe jaars Clasfis 1789, met de inlevering van een beroepen Leeraar gereed te kunnen weezen.

GROET EN KAMP. Zie onze voorige.

WINKEL. Zie onze voorige.

H A A R L E M.

HAARLEM. Zie July 1788.

A M S T E R D A M.

AMSTELDAM. In onze Clasfical: Vergadering den 1sten deezer, heeft Ds: D: COLENBRANDER, behoerlyk ontslagen van zyne gemeente te *Ouderkerk*, zyne Clasfical: Dimissie bekoomen, en van ons een broederlyk afscheid genoomen, zullende den 28sten zyn afscheid prediken. Zodat **OUDERKERK** Vakant is.

DIEMEN Vakant.

HILVERSUM den 30 July. Heden Woensdag was dees lang gewenschten dag verscheenen, dat ons nieuw gemaakt Kerk-Orgel, door onze pas ingehuldigten en geliefden Leeraar, den Wel

380 BOEKZAAL SEPTEMBER 1788.

Wel Eerw. Heer FREDERICUS HAM, plegtig aan den Heere en zynen dienst wierd toegewyd.

Na dat men (zonder Orgel) het 1, 2 en 3 vs. uit den 98 Ps. had opgezongen, en onze geliefde Leeraar eene korte Voorafrede, toepasselyk tydsomstandigheid gedaan had, wierd ons nieuw Speeltuig met een kragtig gebed aan den Heere en zynen dienst opgedragen. Na het einde van dit gebed maakte men terstond van het Orgel gebruik, en zong met het zelve de 2 eerste versen van den 108. Ps. Hier op las onze Prediker ons de welgepaste woorden voor uit 2 Chron. XXIX: 25—27. *Ende hy stelde de Levisten in het Huis des Heeren met Cymbalen, met Luiten ende Harpen, na het gebod Davids, enz.* Welke woorden hy naar tydsomstandigheid kortelyk met een woord toelichte, en daar uit vervolgens deze twee, voorname Lessen afleidde.

Voor eerst, dat plegtige en Gode verheerlykende gezangen op te heffen, als een gewichtig stuk moet beschouwd en beoefend worden. Zo ras onze Leeraar deze Les had afgehandeld, wakte hy ons op, om samen onze Lofzangen op te heffen, uit den CXXXV. Ps. vs. 11, 12.

De tweede Les uit de woorden afgeleid, was, om aantetoonen, dat men by zyne gezangen ook gepaste speeltuigen voegen mogt.

Zo dra ook deze Les was afgehandeld, maakten wy weder gebruik van ons Kerk-Orgel, en zongen met elkander de eerste vier versen van den LXXXIsten Psalm.

Nu toonde onze Leeraar ons nog kortelyk aan, waartog ons dit nieuwe speeltuig in onze Kerk weder verplichtte, en hoe wy van het zelve een Godverheerlykend gebruik te maken hadden. Terwyl hy met eenige korte aanspraaken en zegenwenschingen, zyne Leerrede besloot, en na

eene

K E R K - N I E U W S 38

eene korte dankzegging tot God, deze Gods-
dienst-oefening met het zingen van den *goffen*
Psaln geëindigd wierd.

's Namiddags hadden wy nog het genoegen,
dat de kundige Heer NIEUWENHUIZEN, Organist te
Utrecht, onze ooren voor eenigen tyd met de
aangenaame Orgeltooncn streefde.

Het Orgel heeft 2 Hand-Klavieren, loopende
van *c* tot boven *f*, een aangehangc Pedaal, en
3 Blaasbalken.

Het zelve bevat in zich 15 Registers.

Het Boven Clavier.

	6 Stemmen.
Holpyp	8 voet.
Gemshorn	4 —
Roerfluit	4 —
Gemshorn	2 —
Flagolet	1 —
Vox humana	8 —

Het Onder Clavier.

	9 Stemmen.
Prestant	8 voet van Engelsch Tin disk. 2 Sterk.
Bourdon	16 —
Quintadina	8 —
Quintfluit	3 —
Octaaf	2 —
Mixtuur	3 tot 6 sterk gehalveert.
Cornet	4 sterk Discant.
Trompet	8 voet gehalveert.

Twee Trambante, een gehalveerde Koppeling.
Twee Aflaitingen, een Windventiel.

Hetzelve is vervaardigt door ABRAHAM MEE-
RE, Orgelmaker te *Utrecht*, en geëxamineert
door de Heeren F. NIEUWENHUIZEN, Organist
en Klokkenijst te *Utrecht*, en A. MUNNIKHUIZEN,
Organist in de Lutherfche Oude Kerk te *Am-
sterdam*. HOORN.

8. Conclusie.

Er zijn twee vragen te beantwoorden;

- a. Is het orgel in Daarlerveen inderdaad het orgel van Meere?
- b. Welk deel van het resterende oude pijpwerk zou dan van Meere kunnen zijn?

boven links: Hilversum 1889, boven rechts: Meppel tussen 1913 en 1937.

onder links: Urk bouwjaar 1792(Bethelkerk oude situatie) onder rechts: Maarssen bouwjaar 1790 (dorpskerk) (8)

- a. Is het orgel in Daarlerveen inderdaad het orgel van Meere?

In de jaartallen zit een periode van tien jaar waarin het orgel “kwijt” was. Tot 1903 stond het in Hilversum. De Provinciale Drentsche en Asser courant 8 augustus 1913 vermeldt dat het orgel uit Hilversum komt.

Meere in Daarlerveen

De dispositie heeft zowel in Hilversum als in Daarlerveen-1937- 15 stemmen met dezelfde verdeling; 9 stemmen op het hoofdwerk en 6 stemmen op het bovenwerk. In “de boekzaal” wordt gesproken van boven- en onderclavier, maar van Meere is bekend dat hij zijn tweeklaviers orgels meestal met hoofd- en bovenwerk uitvoerde. In de dispositie van 1937 is het hoofdwerk nog vrijwel geheel intact overeenkomstig de oorspronkelijke dispositie, alleen is de Quintadeen vervangen door een Salicional. Op het bovenwerk zijn alleen Holpijp en Roerfluit nog aanwezig.

Het treft wel bijzonder dat er een foto bestaat van het orgel in Hilversum al is deze alleen op de achtergrond en enigszins onderbelicht te zien. Ook de foto van het orgel in Meppel is een cadeautje. Hierdoor is het mogelijk om een vergelijking te maken. De frontindeling is bij beide orgels gelijk in zeven delen. Ook de verhoudingen komen overeen. Een bijzonderheid zijn de spitse zijtorens, iets wat bij latere Meere orgels weinig voorkomt. Het labiumverloop en de lichtval op het onderste lijstwerk doen vermoeden dat op de Hilversumse foto inderdaad ook spitse zijtorens te zien zijn. Vergelijking met nog bestaande vroege Meere orgels in Maarssen en Urk laten grote overeenkomsten zien.

De overplaatsing naar de gereformeerde kerk in Barendrecht wordt nergens bevestigd. De huidige gereformeerde kerk, de Bethelkerk, werd gebouwd in 1925. Er is wel sprake van een oud orgel dat in dat jaar naar Marken is overgeplaatst maar daarover zijn geen nadere gegevens bekend. De dorpskerk in Barendrecht kreeg pas in 1912 haar eerste orgel.

De overplaatsing van Meppel naar Daarlerveen wordt bevestigd door mondelinge overlevering, een brief van de fa. Reil en door krantenartikelen.

De conclusie lijkt gerechtvaardigd dat het Meere orgel via Meppel in Daarlerveen is beland, waardoor het aannemelijk is dat van het nog bestaande oude pijpwerk een deel van Meere afkomstig is.

b. Welk deel van het resterende oude pijpwerk zou dan van Meere kunnen zijn?

Roerfluit 8' 12 houten pijpen. Herkomst is onbekend. Komt in de oorspronkelijke dispositie niet voor. Kan gediend hebben voor het groot octaaf van een ander register en zodoende alsnog van Meere zijn.

Octaaf 4' oude Prestant 4'. Deze stond op het bovenwerk en is mogelijk door v.d.Molen geplaatst om tegemoet te komen aan de wens naar een krachtiger geluid. Het is niet onmogelijk dat er met pijpwerk geschoven is en het alsnog om de Meere octaaf 4' gaat.

Octaaf 2' oud. Daar er twee registers met de naam Octaaf 2' aanwezig waren is niet duidelijk of deze van Meere is.

Mixtuur III sterk. Deze is overgenomen uit het vorige orgel en waarschijnlijk door Koch in 196? nieuw geplaatst.

Holpijp 8' 12 houten pijpen. Dit register komt voor in de oorspronkelijke dispositie en lijkt niet gewijzigd te zijn. Vermoedelijk van Meere.

Viola 8' 36 oude pijpen. Dit register komt voor het eerst voor in de dispositie van Koch 196?. Herkomst onbekend.

Quintfluit 3' oud. Dit register komt voor in de oorspronkelijke dispositie. Waar het orgel van Koch een Quint 3' schrijft gaat het in werkelijkheid om een Quintfluit 3'. Vermoedelijk van Meere.

Terts 13/5'. oud. Door Hendriksen en Reitsma geleverd uit eigen voorraad. Herkomst onbekend.

Subbas 16' 24 oude Bourdonpijpen. Dit register komt voor in de oorspronkelijke dispositie en lijkt steeds overgenomen te zijn. De pijpen zijn opgeschoven en ingekort. Vermoedelijk van Meere.

Samengevat : vermoedelijk van Meere: Houten pijpwerk van Holpijp en Bourdon en de Quintfluit.

Mogelijk van Meere: houten pijpen van de roerfluit, octaaf 2' en octaaf 4'.

Wat rest is de wens dat een inscriptie deskundige nog eens de pijpen bekijkt en uitsluitel kan geven over de herkomst.

9. Afsluiting en bronvermelding.

Het Meere orgel heeft bijna 140 jaar in z'n oorspronkelijke gedaante bestaan. In 1937 verdween de orgelkas, in 196? verdwenen de windladen en mechanieken. Toen was ook al veel van het originele pijpwerk vervangen. Wat na 1985 overbleef was nog maar een schamel restant. Dat kun je betreuren, maar er staat tegenover dat het oude pijpwerk voor Hendriksen en Reitsma de keuze van mensuren en intonatie heeft beïnvloed waardoor de kerk nu beschikt over een bijzonder fraai klinkend orgel.

Het gaf mij veel voldoening om na bijna veertig jaar te mogen ontdekken wat de geschiedenis tot nu toe verborgen had gehouden. Het meeste daarvan heb ik via internet kunnen achterhalen.

De gegevens en foto's van na 1937 zijn afkomstig uit mijn eigen archief.

Andere bronnen :

- (1) De krantenartikelen heb ik gevonden met behulp van www.delpher.nl
- (2) Uitgebreide inlichtingen over de orgelbouwgeschiedenis in Meppel zijn hier te vinden:
[http://gereformeerdekerken.info/2017/01/24/het-orgel-in-meppeles-gereformeerde-kerk-aan-de-groenmarktstraat/\(.org/Record/008697447](http://gereformeerdekerken.info/2017/01/24/het-orgel-in-meppeles-gereformeerde-kerk-aan-de-groenmarktstraat/(.org/Record/008697447)
- (3) E-mail van Piet van Andel en Fred van Doorn uit Hilversum
- (4) E-mail van K.J. (Hans) van Gelder uit Barendrecht
- (5) De bladzijden uit de "boekzaal der geleerde wereld" vond ik bij
<https://catalog.hathitrust>
- (6) De eerste gegevens van het orgel in Meppel met de naam Hendrik Jan van der Molen vond ik hier:
<http://www.orgelsindrenthe.nl/nederlands/index.htm>
- (7) Een biografie van Abraham Meere vond ik hier: www.orgelsindrenthe.nl/nederlands/meere.html
- (8) Achtergrond informatie vond ik bij www.orgbase.nl
- (9) http://www.oudhilversum.nl/nieuw_binnen_gekomen_g53-_p5274.html

Het is de bedoeling om nog een appendix te maken met foto's en achtergronden als aanvulling op dit artikel.

Cor Alberts

Bergentheim

Maart 2017